PROFESORUL G. IVĂNESCU. O EVOCARE

MARIA ALDEA*

L-am descoperit pe G. Ivănescu, istoricul limbii române, în perioada studenției, când în bibliografia cursurilor de istorie a limbii române și a limbii române literare ne erau indicate spre lectură două din operele sale: *Istoria limbii române* (Iași, Junimea, 1980) și *Problemele capitale ale vechii române literare* („Buletinul Institutului de Filologie Română «Alexandru Philippide»", XI–XII, 1947–1948, p. 1–412 și 540; și în extras). Treptat, am luat contact și cu alte studii ale Profesorului. În timp, cu fiecare relectură, m-am întrebat cum era percepută acea „conștiință severă" (Ivănescu 1983: 62–63), după cum s-a autodefinit G. Ivănescu, în mediul său, cine era G. Ivănescu. Un prim răspuns l-am avut citind confesiunea Profesorului publicată în volumul omagial care i-a fost consacrat cu ocazia aniversării vârstei de 70 de ani, unde am descoperit parțial „ceea ce nu se poate vedea din simpla înșirare a lucrărilor mele înregistrate în bibliografia amintită" (Ivănescu 1983: 64). Și, totuși, parcă nu era de-ajuns!

*

Evocarea pe care o voi realiza în cele ce urmează este în fapt rezultatul unei cercetări de istorie orală, a cărei finalitate este de a oferi cititorului un portret al Omului și Profesorului G. Ivănescu, creionat de amintirile foștilor săi colaboratori și studenți. Apelând la două tehnici de investigare, demersul nostru a vizat intervievarea unor lingviști care l-au cunoscut pe Profesor. În acest sens, am utilizat tipul de interviu semistructurat, respectiv tipul de chestionar structurat. Ambele forme de cercetare au la bază cincisprezece întrebări, care pun în evidență următoarele aspecte: momentul întâlnirii și prima impresie, atitudinea Profesorului

* Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, str. Horea, nr. 31, România.

ALIL, t. LIII, 2013, București, p. 27–38

BDD-A1157 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 22:29:26 UTC)

față de studenți și față de colegi în sala de curs și în afara acesteia, modul în care își petrecea timpul liber, pasiunile sale, programul de lucru și, nu în ultimul rând, amprenta pe care a lăsat-o asupra vieții profesionale a lingviștilor intervievați[1].

Lingviștii care au răspuns la întrebările noastre, în număr de patru, sunt toți bărbați. Doi dintre aceștia sunt foști colegi ai Profesorului – e vorba de Vasile D. Țâra și Vasile Frățilă, profesori universitari la Universitatea de Vest din Timișoara –, respectiv doi foști studenți – Eugen Beltechi, cercetător științific principal la Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu" din Cluj-Napoca, și Dorin Uriței, profesor universitar la Universitatea York din Toronto, Canada –, cărora le mulțumesc pentru disponibilitatea și amabilitatea cu care au răspuns solicitării mele.

Cei patru lingviști intervievați l-au cunoscut pe G. Ivănescu în perioada timișoreană a activității sale, 1962–1969. V. Frățilă își amintește că întâlnirea cu Profesorul s-a petrecut într-o zi de început de noiembrie a anului 1962, „după terminarea serviciului militar efectuat la sfârșitul celui de al 5-lea an de studenție". Pentru V. D. Țâra, absolvent al Universității ieșene, momentul întâlnirii este reținut cu exactitate, și anume „în 20 oct. 1963", atunci când s-a prezentat „la post", deoarece fusese „repartizat, prin decizie ministerială, pe un post de preparator la Catedra de limba română de la Facultatea de Filologie a Universității din Timișoara", al cărei șef de catedră era însuși Profesorul Ivănescu. Atât D. Uriței, cât și E. Beltechi îl vor cunoaște pe G. Ivănescu în primii ani de studenție: „L-am cunoscut ca student (în 1964). Am urmat cu el cursul de lingvistică generală și un curs de un an și jumătate de lingvistică romanică", ne mărturisește D. Uriței, în timp ce, pentru E. Beltechi, „momentul – știu eu – punctual în care l-am întâlnit nu mi-l aduc aminte, dar evident că la facultate".

În timp, aceștia au descoperit motivul prezenței Profesorului Ivănescu la Timișoara. Fabricându-i-se un dosar politic, deoarece a îndrăznit, după mărturia lui V.D. Țâra, „să critice doctrina lingvistică a sovieticului N.I. Marr, într-un studiu intitulat *Istoria limbii române în lumina materialismului dialectic* («Buletinul Institutului de Filologie Română 'Alexandru Philippide'», vol. XIII–XIV, [1950], Iași, p. 3–48)", Profesorul G. Ivănescu era dat afară, în 1952, din Universitatea din Iași. Zece ani mai târziu, G. Ivănescu se va reintegra în învățământul universitar, fiind adus la Timișoara de către „acad. Ilie Murgulescu, pe atunci ministrul Învățământului", ne relatează V. Frățilă.

[1] Aceste întrebări sunt: 1. Cum/în ce împrejurări l-ați cunoscut pe Profesorul G. Ivănescu? 2. Ce v-a marcat la prima întâlnire? 3. Înainte de această primă întâlnire, știați/cunoșteați ceva despre Domnia Sa? 4. Ce vă amintiți mai deosebit? 5. Cum era în relația profesor – student/profesor – profesor? 6. Cum era în timpul orelor de curs? 7. Cum era în afara orelor de curs? Cum își petrecea timpul liber? 8. Cum se manifesta în momentele de sărbătoare? 9. Avea prieteni? Ce fel de prieteni? Era naiv? 10. Ce știți despre munca profesorului? Cum lucra? Ce ritm de lucru avea? 11. Cum era văzut/perceput în general de studenți/colegi? 12. Faptul că l-ați cunoscut pe Profesor v-a influențat în evoluția dv. profesională și relațională? 13. Ați păstrat legătura/relația cu Profesorul? Cum? 14. Care erau pasiunile lui? 15. Dacă ar fi să-l caracterizați pe Profesor prin câteva epitete, care ar fi acestea?

BDD-A1157 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 22:29:26 UTC)

În acest context, persoana Profesorului G. Ivănescu era cvasinecunoscută. Deşi venea de la Iaşi, V.D. Ţâra ne mărturiseşte că „niciun profesor sau asistent de la Iaşi nu i-a pomenit numele şi nu ne-a recomandat vreo lucrare de-a Domniei Sale în bibliografia disciplinelor de lingvistică", această atitudine găsindu-şi justificarea probabil în faptul că „[...] Profesorul era dat afară atunci din învăţământul universitar". Tot astfel, la cursul de introducere în filologie, V. Frăţilă aflase doar că Profesorul era unul dintre elevii lui Alexandru Philippide: „Înainte de această întâlnire nu ştiam prea multe despre Domnia Sa". Printre studenţi se vehicula informaţia că G. Ivănescu „a fost coleg de generaţie cu E. Coşeriu" (Eugen Beltechi)[2] şi, mai ales, că exista o anumită teamă faţă de acesta, ne spune D. Uriţescu: „[...] toţi profesorii mei vorbeau cu admiraţie (unii – cu teamă) de G. Ivănescu. Cu teamă, pentru că era intransigent şi direct cu toţi colaboratorii – îşi exprima deseori nemulţumirea pentru faptul că nu lucrau suficient".

Pentru mai tinerii colegi, impactul primei întâlniri nu a putut fi uitat. V.D. Ţâra îşi aminteşte „atitudinea directă, întru câtva severă şi deloc protocolară. Statura fizică a Profesorului nu era impunătoare, dar cea intelectuală era covârşitoare!", în timp ce V. Frăţilă a fost marcat de „modestia profesorului", care „era foarte atent cu toţi colegii, dar mai ales cu cei tineri". Şi pentru studenţi, persoana Profesorului era la fel de copleşitoare, iar impactul primei întâlniri i-a însoţit de-a lungul evoluţiei lor: „Profesorul nu era plin de morgă, era normal – îşi aminteşte E. Beltechi. Era un om foarte, foarte, foarte modest. [...]. Spunea ce avea de spus totdeauna, nu se formaliza. Nu era exuberant. Ştia să glumească. Nu era posomorât", în timp ce D. Uriţescu a rămas impresionat nu doar de vastitatea cunoştinţelor sale lingvistice, ci şi de dorinţa Profesorului de a-i ajuta să-şi formeze o gândire critică: „M-a impresionat pasiunea cu care vorbea de teoriile lingvistice şi cu care mania limbile romanice. Încă mai mult m-a impresionat naturaleţea cu care critica teoriile şi/sau ipotezele marilor lingvişti (care nouă ni se păreau de neatins, ca studenţi) şi firescul cu care avansa propriile sale teorii/ipoteze. N-am uitat niciodată cum ne încuraja să judecăm critic ceea ce citeam şi, mai ales, să nu ne sfiim să avansăm propriile noastre puncte de vedere şi ipoteze".

Cu timpul, printre studenţi şi colegi, persoana Profesorului a devenit de notorietate, aceştia recunoscându-i valoarea şi respectându-l. Stârnea în ei doar „admiraţie şi stimă" (E. Beltechi), fiind perceput „ca un adevărat savant" (V. Frăţilă), „cel mai erudit profesor, dar şi cel mai «împrăştiat», pentru că nu avea o metodă de predare suficient de accesibilă pentru ei. «Împrăştiat» în sensul în care exista o anumită dificultate în a urmări conexiunile informaţionale pe care le făcea" (V.D. Ţâra).

Această imagine era însoţită şi de atitudinea distantă a Profesorului în afara sălii de curs, după cum relatează V.D. Ţâra: „După model ieşean, cu studenţii nu avea relaţii decât în sala de curs". „La examene era, însă, destul de îngăduitor, pentru că era convins că lingvistica romanică şi lingvistica generală, disciplinele pe

[2] De fapt, E. Coşeriu i-a fost student lui G. Ivănescu, între anii 1938 şi 1940. De altfel, E. Coşeriu se considera elev al lui G. Ivănescu şi avea o admiraţie specială faţă de profesorul său, pe care îl aprecia în mod deosebit ca savant şi lingvist. (Mulţumim dlui V.D. Ţâra pentru această precizare.)

BDD-A1157 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 22:29:26 UTC)

care le-a predat la Timişoara, sunt foarte grele şi nu toţi studenţii pot să le înveţe la un nivel corespunzător". În acelaşi sens merge şi mărturia lui D. Uriţescu, care ne spune că Profesorul „era de-o generozitate uluitoare cu studenţii. Nu-l interesau notele – dădea 9 şi 10 la majoritatea studenţilor. Era însă extrem de sensibil în ceea ce priveşte interesul acestora pentru lingvistică. De câte ori un student menţiona o formă dialectală interesantă sau îşi exprima părerea în legătură cu o explicaţie, era extrem de fericit. Şi de fiecare dată îl încuraja pe studentul respectiv, chiar dacă părerea lui era greşită: «Scrie, domnule student, scrie despre asta şi arată-mi textul!». Aş putea spune că avea fascinaţia contribuţiei originale şi, ca atare, o încuraja întotdeauna, chiar dacă nu corespundea propriilor sale idei şi/sau ipoteze. Mi-amintesc în acest sens discuţiile pe care le-am avut cu prilejul susţinerii tezei mele de doctorat, căci făcea parte din comisie. La susţinere am revenit cu noi argumente asupra unei ipoteze legate de originea unui fenomen dialectal, ipoteză cu care el nu era de acord. Nu s-a supărat, ba chiar aş putea spune că s-a bucurat... Aş adăuga însă că a rămas la părerea lui (de altfel, lingvistul Ivănescu renunţa destul de greu la părerile lui). Mai târziu, când m-am întors de la lectoratul de la Universitatea din Chicago, i-am vorbit o dată şi despre felul cum vedeam eu integrarea unui aspect al teoriei chomskiene în explicarea schimbărilor fonetice. Mă asculta cu interes, deşi nu era de acord cu generativiştii (cum nu eram nici eu în multe alte privinţe)".

Erudiţia Profesorului era apreciată, desigur, şi de colegii de catedră: „Colegii îl considerau un mare savant şi un lingvist fără pereche, extrem de erudit şi de original!" – îşi aminteşte V.D. Ţâra –, dar nu în totalitatea lor: „Cu excepţia lui G.I. Tohăneanu, care avea o personalitate aparte, pentru toţi ceilalţi a fost Profesorul ideal, model de universitar şi om de ştiinţă". Acest ultim aspect se pare că era cunoscut şi printre studenţi. Atât mărturia prof. Uriţescu, cât şi cea a prof. Beltechi confirmă acest lucru: „Nu se înţelegea bine cu toţi. Deranja prin vastitatea cunoştinţelor, cred. Deranja şi prin intransigenţa faţă de nivelul profesional al unor colegi", ne spune D. Uriţescu. Şi E. Beltechi ne relatează acelaşi lucru: „În general, s-ar putea spune că nu-l interesa părerea altora, pentru că ştia ce ştia. Conflictul cu Tohăneanu. Acesta a fost mai agresiv". Dar, cu toate acestea, chiar şi G.I. Tohăneanu îi recunoştea meritele ştiinţifice, „considerându-l un mare savant şi lingvist român", după cum i-a mărturisit lui V.D. Ţâra. Însă, în ciuda unor animozităţi, Profesorul menţinea cu colegii de catedră „relaţii cordiale. Pe cei tineri ne trata cu înţelegere, dar şi cu severitate, când simţea că nu muncim destul, adică 10-12 ore pe zi. [...] Unsprezece dintre noi ne-am elaborat tezele de doctorat sub îndrumarea Domniei Sale", îşi aminteşte V.D. Ţâra.

În sala de curs însă, Profesorul era inconfundabil: „[...] era impresionant prin pasiune, orizont, bogăţia informaţiei, uşurinţa cu care se «plimba» printre teoriile lingvistice şi faptele de limbă din multe limbi romanice şi din alte limbi indo-europene", spune D. Uriţescu. Întotdeauna „intra la curs cu exactitate", îşi aminteşte V. Frăţilă, iar „uneori rămânea în pauză în amfiteatru şi discuta cu cei pe care îi vedea interesaţi de lingvistică. Făcea adesea, cu această ocazie, anchete cu studenţii

BDD-A1157 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 22:29:26 UTC)

care proveneau de la țară". Pentru E. Beltechi, Profesorul „se manifesta obișnuit la catedră. Stătea jos sau se ridica, dar vorbea tot timpul coerent, puteai să-l urmărești. Nu era chestie de dictat. Îți prezenta lucrurile în așa fel încât plecai de la curs cu lecția învățată. Era atracția numelor. Povestea câteodată în timpul cursului. Povestea și avea amănunte mergând chiar până la oră, la zi. Povestea câte un fapt și mergea până în amănunt... Avea darul de a-ți reține atenția cât se putea mai mult".

În ochii tânărului coleg V.D. Țâra, în sala de curs, Profesorul era „copleșitor prin informație și dăruire. Când simțea că studenții au ostenit luând notițe și urmărind un expozeu științific prea complex, făcea câte o paranteză referitoare la viața vreunui lingvist ori la vreo întâmplare anecdotică din viața lumii științifice, fără să aducă vreodată o atingere cât de mică demnității cuiva. De altfel, fiecare paranteză cuprindea câte o informație foarte interesantă privitoare la istoria lingvisticii românești sau universale".

Perceput, așadar, ca un Profesor de excepție, trebuie spus aici că niciunul dintre lingviștii intervievați nu și-l poate imagina pe Profesor petrecându-și timpul liber altfel decât „citind și studiind" (E. Beltechi); „Nu știu exact cum își petrecea timpul, dar nu mi l-am imaginat niciodată decât studiind și citind..." (D. Urițescu). V.D. Țâra, care l-a cunoscut mai îndeaproape, spune că „Profesorul G. Ivănescu nu avea timp liber. În fiecare zi, inclusiv sâmbăta, duminica și în zilele de sărbătoare, făcea doar trei lucruri: *citea* cărți și studii de lingvistică, filozofie, istorie, sociologie, antropologie, literatură etc., *scria*, îndeosebi lingvistică, sau *discuta* probleme de lingvistică și de cultură generală cu colaboratorii. Uneori participa la manifestări științifice naționale și internaționale. La cele mai importante, organizate în țară, ne lua și pe noi, cei mai tineri, ca să cunoaștem și să ne cunoască lumea filologică. Ne-a prins foarte bine. În cei șapte ani cât a stat la Timișoara, nu știu să fi fost vreodată în concediu. Uneori, vara, mergea la București, unde locuia în casa socrilor. Atunci o vedea pe Irena, fiica sa, pe care o creșteau bunicii, și frecventa Biblioteca Academiei". În același sens, converg și spusele lui V. Frățilă: „Timp liber nu știu să-și fi permis. Profesorul era omul cărții".

Dacă timpul liber era, deci, dedicat cititului și scrisului, și momentele de sărbătoare se încadrau în același tipar. V. Frățilă nu crede că Profesorul „și-ar fi permis" asemenea momente, deoarece „lucra intens la *Istoria limbii române*, pe care a publicat-o la Iași în 1980, la Editura Junimea, după ce părăsise Timișoara și apoi Craiova". Nici V.D. Țâra nu-și amintește „să-l fi văzut participând la vreo sărbătoare. După ce a plecat la Craiova și apoi la Iași, ne-a vizitat în mai multe rânduri la Timișoara. Aceste reîntâlniri, pe care le petreceam la Casa Universitarilor, erau adevărate momente de sărbătoare. Profesorul nu era un ascet, dar nu depășea niciodată măsura!".

Toți lingviștii care au răspuns la întrebările noastre afirmă cu certitudine că Profesorul era înconjurat mereu de admiratori și discipoli, dar nu pot fi la fel de siguri că ar fi avut și prieteni: „Prieteni cu care să se fi vizitat nu știu să fi avut. A avut parte însă de admiratori, dar și de inamici" (V. Frățilă). Nici V.D. Țâra nu poate spune cu exactitate dacă avea prieteni: „Nu știu. Poate că avea, dar în afară

BDD-A1157 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 22:29:26 UTC)

de noi, cei de care se ocupa intens şi pe care ne considera prietenii lui, nu ştiu decât despre un profesor de la Vaslui sau de la Bârlad, care i-a fost coleg de facultate la Iaşi. Amândoi au fost elevii lui A. Philippide şi G. Ibrăileanu. După venirea comuniştilor, acesta a făcut, din motive politice, mai mulţi ani de închisoare, fiind eliberat în 1965. Pentru că nu avea serviciu şi nu avea din ce trăi, Profesorul îi trimitea lunar indemnizaţia sa de membru corespondent al Academiei Române. Mai târziu, l-a ajutat să obţină reintegrarea în învăţământ, dar, din câte am auzit, chiar în ziua când a primit ordinul de numire a fost ucis de o maşină". Şi memoria studentului D. Uriţescu a înregistrat doar discipoli, nu şi prieteni: „Nu i-am cunoscut prietenii (doar discipolii)", în timp ce E. Beltechi afirmă că prietenii Profesorului erau cărţile: „cred că erau cărţile".

Petrecând majoritatea timpului în lectură şi studiu, Profesorul era „un rob al muncii, un împătimit al cărţii, un enciclopedist. Lucra până la extenuare", îşi aminteşte V. Frăţilă, ale cărui spuse sunt întărite de cele ale colegului său, V.D. Ţâra: „[...] lucra într-un ritm greu de imaginat pentru un om obişnuit. El şi când se deplasa pe stradă ori cu tramvaiul sau cu trenul medita intens la subiectele pe care le avea în lucru. Ne-a învăţat şi pe noi să facem la fel, aşa că purtam mereu în buzunar un carneţel în care notam, ca şi Profesorul, ideile ce ne veneau pe drum".

Aşadar, Profesorul era perceput ca un om care „citea imens şi medita profund. Întotdeauna avea ceva de obiectat sau de adăugat la ceea ce scriau alţii. Cred că a fost cel mai informat lingvist român. Dacă îl rugai să-ţi spună cam ce ar trebui să citeşti pentru un anumit subiect, îţi recomanda instantaneu, din memorie, câteva zeci de studii şi cărţi, precizând, de regulă, locul şi anul de apariţie, ori titlul revistei, anul, numărul şi, adesea, paginile. Dacă îţi spunea că pentru un anumit subiect nu s-a scris nimic, puteai fi sigur că aşa este", ne spune V.D. Ţâra.

Aplicat muncii ştiinţifice, „Profesorul nu agrea decât munca ştiinţifică!", afirmă V. D. Ţâra, căruia Profesorul, deloc pasionat de partea administrativă, i-a delegat responsabilităţile de acest fel care-i reveneau: „Ca şef de catedră, nu suporta obligaţiile administrative: şedinţe de senat ori de consiliu profesoral, rapoarte etc. În şedinţele de catedră nu discutam decât probleme ştiinţifice. Problemele administrative erau rezolvate de şeful de cabinet, ajutat de unul sau doi colegi mai pricepuţi, şi erau aduse la cunoştinţa celorlalţi prin *Caietul de anunţuri.* Profesorul nu discuta astfel de probleme decât cu cei care aveau obiecţiuni sau nemulţumiri", spune V.D. Ţâra, care, de altfel, a şi fost şeful de cabinet, după cum ne-a mărturisit: „Profesorul G. Ivănescu m-a primit imediat ce am ajuns la catedră, mi-a strâns mâna şi mi-a spus: «Bine-ai venit!». Apoi m-a întrebat de unde sunt, ce teză de licenţă am făcut şi care mi-au fost materiile preferate în facultate. Apoi mi-a spus că voi fi noul şef de cabinet al catedrei (un fel de secretar), dar că, începând de a doua zi, va trebui să ţin 14 ore de seminar pe săptămână, pentru că, în afara normei de preparator, va trebui să ţin şi orele unei colege care tocmai intrase în concediu de maternitate. Apoi m-a întrebat dacă ştiu să dactilografiez. Pentru că nu ştiam, mi-a dat o maşină de scris «Remington» şi mi-a spus să învăţ până a doua zi. După aceasta s-a terminat discuţia şi am plecat la un cămin studenţesc, unde, după

BDD-A1157 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 22:29:26 UTC)

ce m-am cazat într-o cameră cu alți cinci asistenți, m-am dus într-un oficiu și, până dimineața, am învățat să bat la mașină, cu două degete. A doua zi, m-am prezentat la domnul profesor, cu mașina de scris. Mi-a dat un text scris de Domnia Sa și mi-a cerut să-l dactilografiez. Văzând că mă descurc, mi-a dat trei teancuri de coli albe, pe care le semnase mai sus, la mijloc sau în partea de jos. Apoi mi-a spus: «De acum înainte, dumneata răspunzi la toate adresele care vin de la decanat. Eu n-am vreme să fac hârtii». Și așa am făcut până în anul 1969, când Profesorul a plecat la Craiova, ca director al Institutului de Studii Umaniste de acolo".

Merită spus că munca Profesorului nu se desfășura întotdeauna în condiții din cele mai favorabile: „La început – își amintește V. Frățilă – a locuit într-o cameră friguroasă de cămin, fără încălzire centrală, fără baie, în Căminul studențesc Buteanu. Camera era situată la un capăt de coridor și avea trei pereți neîncălziți. De abia mai târziu, probabil după un an, a primit un apartament de două camere". În ciuda acestui aspect, spațiul intim al Profesorului era dominat de cărți. Mergând după textul dactilografiat al *Istoriei limbii române*, pe care Profesorul i-l încredințase spre corectură, V. Frățilă își amintește că acesta „nu avea în camera de lucru decât un singur scaun, iar masa pe care scria era plină de cărți. La Timișoara nu avea o bibliotecă cu rafturi. [...] Pe birou (pe masa de lucru) avea numai atâta spațiu cât cuprindea o coală de hârtie. Avea toc obișnuit și călimară. Mai târziu și-a cumpărat și stilou. Stând mai mult timp de vorbă amândoi în picioare (am spus că avea un singur scaun), la plecare, după ce mi-a dat *Istoria limbii române* să o citesc și să corectez eventualele greșeli de dactilografiere, mi-a spus: «Dragă Frățilă, vezi să nu te calce tramvaiul sau să-ți ia foc casa, că mă nenoroceşti!». I-am răspuns: «Domnule Profesor, fiți fără grijă că m-oi feri de tramvai, iar, în ce privește casa, sper ca bunul Dumnezeu să o ferească de foc!»".

Aceeași atmosferă a regăsit-o V. Frățilă câțiva ani mai târziu, la Iași, în casa Profesorului: „După alți câțiva ani, când l-am vizitat la Iași, apartamentul Domnului Profesor era plin de cărți peste tot. Cărți și în patul din dormitor! Ba, mai mult, în bucătărie și-a instalat un pat de fier în care erau tot cărți și loc numai cât să încapă și Dumnealui". Și amintirea lui D. Urițescu vine să întregească acest lucru: „Mi-amintesc de-o vizită pe care i-am făcut-o la Iași: era înconjurat de cărți și note... A măturat o dată cu mâna cărțile de pe un scaun, pentru a mă invita să iau loc...". V.D. Țâra descrie mai detaliat apartamentul ieșean al Profesorului: „O cameră era utilizată ca depozit de cărți, volumele fiind așezate, ca și la Timișoara, pe podea, în stive de aproximativ 70 cm înălțime. Sufrageria, pe care cineva i-a dotat-o cu mobilă stil în loc de rafturi pentru bibliotecă, era, de asemenea, plină de cărți, care ocupau până la refuz masa ovală, fotoliile și scaunele cu picioare curbate, vitrinele și barul dulapului ornamental. În camera de lucru avea, pe lângă biroul masiv și scaunul de la Timișoara, o canapea extensibilă cu ladă de haine la căpătâi, în jumătatea dinspre perete și pe ladă existând de asemenea teancuri mari de cărți. La fel și biroul, deasupra căruia atârna un bec de 150W, care lumina permanent, pentru că geamul era acoperit cu un cearșaf, care-l ferea pe domnul Profesor de privirile indiscrete ale vecinilor din blocul de vizavi".

BDD-A1157 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 22:29:26 UTC)

Petrecerea timpului într-un ritm de lucru continuu – „preocupat de terminarea lucrărilor pe care le începuse sau le concepuse numai", cum ne spune D. Urițescu – ne-ar putea determina pe unii dintre noi să credem că Profesorul era o persoană izolată, ruptă de viața de zi cu zi și, în consecință, naivă. Așa l-a perceput, student fiind, D. Urițescu: „Era fără îndoială rupt de realitatea cotidiană și, ca atare, naiv în acest sens. Ar fi multe de spus în această privință. De pildă, era singurul, cred, care mai continua să vorbească de articolul de lingvistică al lui Stalin mult după ce acesta a fost condamnat de comuniștii din Uniunea Sovietică". Mai mult, D. Urițescu aduce, în acest sens, ca argument „o întâmplare semnificativă" care a avut loc mai târziu: „Îl conduceam la gară cu mașina după o mică petrecere la Casa Universitarilor din Timișoara și eram cam mult în întârziere. Cum la gară n-am găsit un loc legal de parcare, am lăsat mașina parcată ilegal, chiar sub ochii unui polițist, care a început să fluiere cu înflăcărare. Am coborât amândoi, Profesorul Ivănescu după insistențele mele, iar eu i-am explicat polițistului, din mers, că fugim la tren și mă întorc să plătesc amenda. Profesorul Ivănescu a fost însă extrem de neliniștit și n-a vrut să se urce-n tren (care era deja în gară) decât după multe insistențe. Repeta tot timpul: «Domnule Urițescu, nu plec, trebuie să vorbesc și eu cu milițianul, poate că nu te-nchide! Că altfel te-nchide, nu-i așa?». Și nu cred că în momentul acela m-a crezut când i-am spus că nu mă va închide, că voi plăti doar o amendă...". Și pentru E. Beltechi, Profesorul era perceput ca „naiv de multe ori, în sensul bun al cuvântului. Credea în celălalt".

Latura naivă a personalității Profesorului este reconsiderată de percepția colegului de catedră. În acest sens, V.D. Țâra ne spune că „Profesorul G. Ivănescu nu era deloc naiv. Chiar dacă nu avea simț practic, era extrem de perspicace în relațiile interumane și ca om de știință. Avea o minte strălucită și o memorie fenomenală. [...] Profesorul avea o impresionantă capacitate de a cunoaște și de a evalua oamenii. Când punea cuiva o «etichetă», era perfect justificată. Vă dau un singur exemplu. Era în primăvara anului 1966. Împreună cu mai mulți colegi, îl însoțeam pe domnul Profesor pe drumul spre casă. De obicei, discutam probleme de lingvistică. Atunci însă, pentru că N. Ceaușescu, recent numit în fruntea statului, pornise un oarecare «dezgheț» în țară și în relațiile cu Occidentul, vorbeam despre acest surprinzător și dorit eveniment. La un moment dat, eu l-am întrebat: «Ce părere aveți despre noul șef?». Profesorul s-a uitat la mine și a răspuns fără ezitare: «Este paranoic». Am amuțit toți și ne-am întors la obișnuitele discuții de lingvistică. După 20 de ani, în toamna lui 1986, Profesorul a venit la Timișoara pentru un doctorat și ne aflam, în aceeași formație, într-un salon de la Casa Universitarilor. Pe un perete era tabloul lui N. Ceaușescu. Făcând semn spre el, m-am adresat Profesorului: «În urmă cu 20 de ani ne-ați spus că este paranoic. Acum nimeni nu se mai îndoiește că ați avut dreptate. Dumneavoastră cum ați intuit atunci acest lucru?». Răspunsul a venit imediat: «Simplu. Eu n-am avut niciodată radio sau televizor, pentru că n-am timp de pierdut, dar răsfoiesc ziarele. Atunci am

BDD-A1157 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 22:29:26 UTC)

văzut în 'Scânteia' că a făcut o vizită la Câmpia Turzii, unde, dintr-un cort de epocă, l-a întâmpinat un actor îmbrăcat în straiele lui Mihai Viteazul. Numai un paranoic putea să accepte aşa ceva»".

„Naivitatea" Profesorului lua uneori forme comice, traducând o generozitate ieşită din comun. V. Frăţilă ne povesteşte că, în 1973, aflându-se la Iaşi pentru a-i preda teza de doctorat, Profesorul l-a invitat, împreună cu familia profesorului Constantin Frâncu, în vizită, însă i-a „atenţionat că nu are pahare; avea doar un borcan de iaurt din care bea apă". Procurând „soţii Frâncu un serviciu de şase pahare şi o cană", s-au dus „a doua seară [...] la Domnul Profesor, pe str. Nicolina", unde locuia „într-un apartament de trei camere. De data aceasta, relatează V. Frăţilă, avea şi mobilă, în sufragerie. Acolo erau vreo şase scaune. La plecare, ne întreabă: «Eu ce să vă dau în schimbul serviciului de vin?». Toţi trei am răspuns că nu e nevoie de nimic, a fost suficient că ne-a primit şi ne-a cinstit cu vinul primit de la „cimotia" de lângă Bârlad. Profesorul a continuat: «Uite, domnule Frâncu, îţi dau un scaun, că şi-aşa am prea multe. Frăţilă ştie că la Timişoara nu aveam decât unul. Sau ţi-e ruşine să mergi cu scaunul prin Iaşi? Lasă că-l duce Frăţilă, că pe el şi aşa aici nu-l ştie nimeni»".

Aceeaşi generozitate şi acelaşi respect faţă de celălalt s-a manifestat şi mai târziu, când, revenind la Iaşi, adus fiind de foştii săi studenţi – Vasile Arvinte, Al. Andriescu, Ştefan Giosu, Ecaterina Teodorescu –, Profesorul „a predat indo-europenistică, neintrând în normele foştilor elevi" (V. Frăţilă).

În ciuda modestiei pe care o întruchipa, Profesorul era conştient de valoarea sa: „Cu siguranţă că ştia cine este. [...]. Nu căuta să pară altfel decât este. Nu-l vedeai preocupat de impresia pe care trebuie să o aibă alţii despre sine", ne spune E. Beltechi. Însă, „o singură dată" l-a uluit pe D. Urieţescu „prin două afirmaţii: m-a luat de braţ, m-a strâns tare şi m-a întrebat (plecam de la Casa Universitarilor): «Nu-i aşa ca sunt un mare lingvist?». Eram cu Vasile Creţu şi am reacţionat amândoi în acelaşi timp: «Sunteţi, Domnule Profesor». Apoi mi-a mărturisit ce voia de la soartă (Creţu plecase): «Domnule Urieţescu, mai am nevoie de zece ani (N.B. boala se declanşase) ca să-mi termin lucrările. Şi trebuie să-i am!». Era în afirmaţia aceasta o voinţă uluitoare, aş putea spune chiar o convingere: era absolut convins că va avea acei zece ani!".

Indiferent de maniera în care a fost perceput, este evident că întâlnirea cu Profesorul Ivănescu i-a marcat pe toţi cei patru lingvişti, punându-şi amprenta asupra lor pentru tot restul vieţii. Pentru D. Urieţescu, întâlnirea cu Profesorul „a contribuit mult la pasiunea mea pentru lingvistica generală şi m-a influenţat în mod hotărâtor prin felul cum integra ipotezele şi explicarea faptelor lingvistice într-o teorie mai generală, originală sau bazată pe o reconsiderare critică a altor teorii lingvistice". V.D. Ţâra afirmă cu tărie că, „din punct de vedere profesional, mă consider un elev fidel al profesorului G. Ivănescu. La Timişoara, i-am promovat ideile şi metoda de cercetare în domeniul istoriei limbii române literare şi al dialectologiei. Fără să-l imit, mi-am impus un program de lucru asemănător. Din

BDD-A1157 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 22:29:26 UTC)

păcate, eu am fost implicat, fără să-mi doresc şi fără să particip la vreun concurs, fiind întotdeauna numit, în diverse funcţii administrative (nouă ani, prodecan şi decan; 17 ani, director general al BCU Timişoara etc.), pe care le-am executat pe lângă norma didactică şi pe lângă programul de cercetare ştiinţifică. Omul de ştiinţă nu trebuie să-şi irosească timpul cu treburi administrative, pentru că nimic nu este mai scump şi imposibil de recuperat ca *timpul*". Pentru V. Frăţilă, Profesorul a reprezentat un element fundamental în formarea şi devenirea sa profesională: „Faptul că l-am cunoscut pe Domnul Profesor Ivănescu şi că l-am avut şef de catedră şi conducător al tezei de doctorat pentru mine a însemnat enorm. [...] Profesorul ne-a dirijat nouă, celor mai tineri (Ileana Oancea, născută Alexandru, Dumitru Craşoveanu, Vasile D. Ţâra ş.a.), lecturile, ne-a împrumutat cărţi (biblioteca facultăţii era săracă, facultatea însăşi fiind înfiinţată de abia în 1956). Pe cei mai mulţi dintre noi ne-a primit la doctorat. [...]. Domnul Profesor ne-a încurajat să publicăm în «Analele Universităţii din Timişoara» şi în alte reviste de specialitate. Ne citea contribuţiile, făcea observaţii şi ni le dădea să le refacem. Şedinţele de catedră s-au transformat în adevărate şedinţe de comunicări. Aici am făcut prezentarea unor apariţii noi, apoi şedinţe în care se prezentau referatele în cadrul doctoranturii". Nu în ultimul rând, şi pentru E. Beltechi, gestul Profesorului de a-i oferi un exemplar cu dedicaţie, datat „Timişoara, 9.12.64", din cartea Domniei Sale, *Problemele capitale ale vechii române literare*, când acesta era student în anul IV, îi va marca evoluţia profesională: „Tovarăşului Eugen Beltechi, cu urarea de a desfăşura o frumoasă activitate lingvistică în viitor".

Aplecându-se asupra tinerilor, colegi şi studenţi, orientându-i şi îndrumându-le studiul, Profesorul, fără a-i trata cu aroganţă, i-a „construit" pozitiv prin încrederea pe care le-a arătat-o. Această încredere s-a manifestat, *în primul rând*, prin îndemnul continuu şi încurajator adresat studenţilor (şi nu numai lor) de a scrie şi de a-şi susţine propriile idei – am amintit mai sus mărturia lui D. Urieţescu şi vedem în continuare relatarea lui V.D. Ţâra: „Grija extraordinară cu care s-a ocupat de formarea noastră ca lingvişti şi universitari. Ne cerea să citim minimum două cărţi de lingvistică pe lună, pe care le discutam apoi în Cercul de studii al catedrei, ale cărui şedinţe săptămânale se desfăşurau sub directa sa îndrumare. Majoritatea cărţilor făceau parte din fabuloasa bibliotecă de lingvistică pe care o avea acasă. La toţi ne citea şi ne corecta articolele sau comunicările înainte de a fi definitivate pentru tipar sau pentru susţinere publică". *În al doilea rând*, prin delegarea atribuţiilor administrative – vezi situaţia deja amintită a lui V.D. Ţâra. *În al treilea rând*, prin încredinţarea unor cursuri fundamentale unor tineri absolvenţi. Citez, în acest sens, mărturia lui V. Frăţilă: „Domnia Sa mi-a încredinţat cursul de Dialectologie în anul 1963–1964 după numai un singur an de activitate în învăţământul superior. Aveam şi seminarii, făceam şi anchete de teren. Lucram şi noaptea în cabinetul 521, unde organizasem şi biblioteca de catedră. Uneori coboram din cabinetul 521 la ora 8 direct în sala de curs. Cursurile redactate i le prezentam înainte pentru «vizare»". Şi, nu în ultimul rând, chiar prin dorinţa de a fi

BDD-A1157 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 22:29:26 UTC)

însoțit de foștii săi studenți. Relatăm aici mărturia lui D. Urițescu: „[...] m-a invitat să merg la Craiova, unde a trebuit să se transfere după un incident neplăcut cu conducerea de partid de la Universitatea din Timişoara (o poveste mai lungă, pe care eu n-o cunosc însă prea bine – eram student). Cum discutam numai lingvistică şi eu aveam, ca de obicei, întrebări referitoare fie la dialectologia românească, fie la istoria limbii române, Profesorul Ivănescu s-a oprit din discuție şi m-a întrebat direct dacă nu voiam să merg cu el la Craiova. Eram profesor la o şcoală elementară dintr-un sat nu departe de Timişoara, căci prinsesem la repartiție legea referitoare la stagiul obligatoriu în învățământul elementar/liceal. Invitația m-a lăsat fără grai... I-am cerut însă timp de gândire, căci îmi era greu să concep părăsirea Banatului, unde trăiau şi părinții mei. Mai târziu, am refuzat să plec la Craiova, căci tocmai se vorbea de posibilitatea creării unui Sector de lingvistică la Baza Academiei din Timişoara. M-am întrebat de multe ori după aceea dac-am făcut bine...".

După plecarea Profesorului din Timişoara, toți lingviştii intervievați au mărturisit că au rămas în contact cu acesta fie prin corespondență scrisă, fie telefonic. Desigur că, ori de câte ori Profesorul revenea la Timişoara sau Domniile Lor se aflau la Iaşi, întotdeauna se bucurau cu ocazia revederii.

Prezența Profesorului G. Ivănescu, în perioada 1962–1969, şi-a lăsat amprenta asupra mediului academic timişorean, în general, şi asupra evoluției pozitive a Facultății de Filologie, în particular. V. Frățilă ne spune că, „în cei şapte ani cât a stat la Timişoara, Profesorul G. Ivănescu a creat o adevărată şcoală. Aici a înființat şi revista «Analele Universității din Timişoara», Seria Ştiințe filologice, care funcționează din 1963 până astăzi". Dar şi asupra destinelor individuale: „Şi după ce a plecat din Timişoara, şi după ce a trecut în veşnicie, atât pentru mine, cât şi pentru ceilalți colegi care s-au format ca lingvişti sub îndrumarea Domniei Sale, Profesorul G. Ivănescu a fost şi continuă să fie o călăuză şi un reper esențial!", mărturiseşte cu emoție V.D. Țâra.

Elev al lui Philippide, „cel mai apropiat, şi mai apropiat decât Iordan, şi plin de ardoare de a-l vedea pe Profesor continuat de elevii săi" (E. Beltechi), „pasionat, briliant, generos şi intransigent" (D. Urițescu), fascinat de „istoria limbii române, a limbilor romanice şi a limbilor indo-europene" (V.D. Țâra), Profesorul G. Ivănescu „a avut o singură pasiune: studiul limbii, în general, şi al limbii române, în special" (V.D. Țâra).

Prin ceea ce a făcut, Profesorul G. Ivănescu poate fi înscris în Panteonul universal al lingvisticii, fiind „un savant, în adevăratul înțeles al cuvântului, un ultim enciclopedist dintre lingviştii români, un îndrăgostit de limba națională, căreia i-a închinat cea mai completă Istorie a limbii" (V. Frățilă), „un erudit de tip renascentist şi un om de o moralitate exemplară. Un mare savant, sever şi generos, cu un ascuțit spirit critic, dar corect în aprecieri. Cel mai original şi mai erudit lingvist român" (V.D. Țâra).

Aliniindu-ne acestor aprecieri, încheiem evocarea Profesorului G. Ivănescu spunând doar atât: *cu admirație şi prețuire!*

BDD-A1157 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 22:29:26 UTC)

BIBLIOGRAFIE

Borcilă 1988 = Mircea Borcilă, *In memoriam. Gheorghe Ivănescu (1912–1987)*, în „Cercetări de lingvistică", XXXIII, nr. 1, ianuarie–iunie, p. 91–92.

Ionescu 1988 = Ion I. Ionescu, *Prof. dr. doc. Gheorghe Ivănescu (1912–1987)*, în „Analele ştiinţifice ale Universităţii «Alexandru Ioan Cuza» din Iaşi" (serie nouă), Filozofie, t. XXXIV, nr. 1, p. 69–70.

Iordan 1982/1983 = Iorgu Iordan, *G. Ivănescu la 70 de ani*, în „Analele ştiinţifice ale Universităţii «Alexandru Ioan Cuza» din Iaşi" (serie nouă), Secţiunea IIIe. Lingvistică, t. XXVIII/XXIX, p. 1–2.

Ivănescu 1983 = G. Ivănescu, *Răspunsul profesorului G. Ivănescu*, în vol. *Profesorul Gheorghe Ivănescu la 70 de ani. Omagiul elevilor şi colaboratorilor*, Iaşi, Centrul de Multiplicare al Universităţii din Iaşi, p. 60–94.

BDD-A1157 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 22:29:26 UTC)